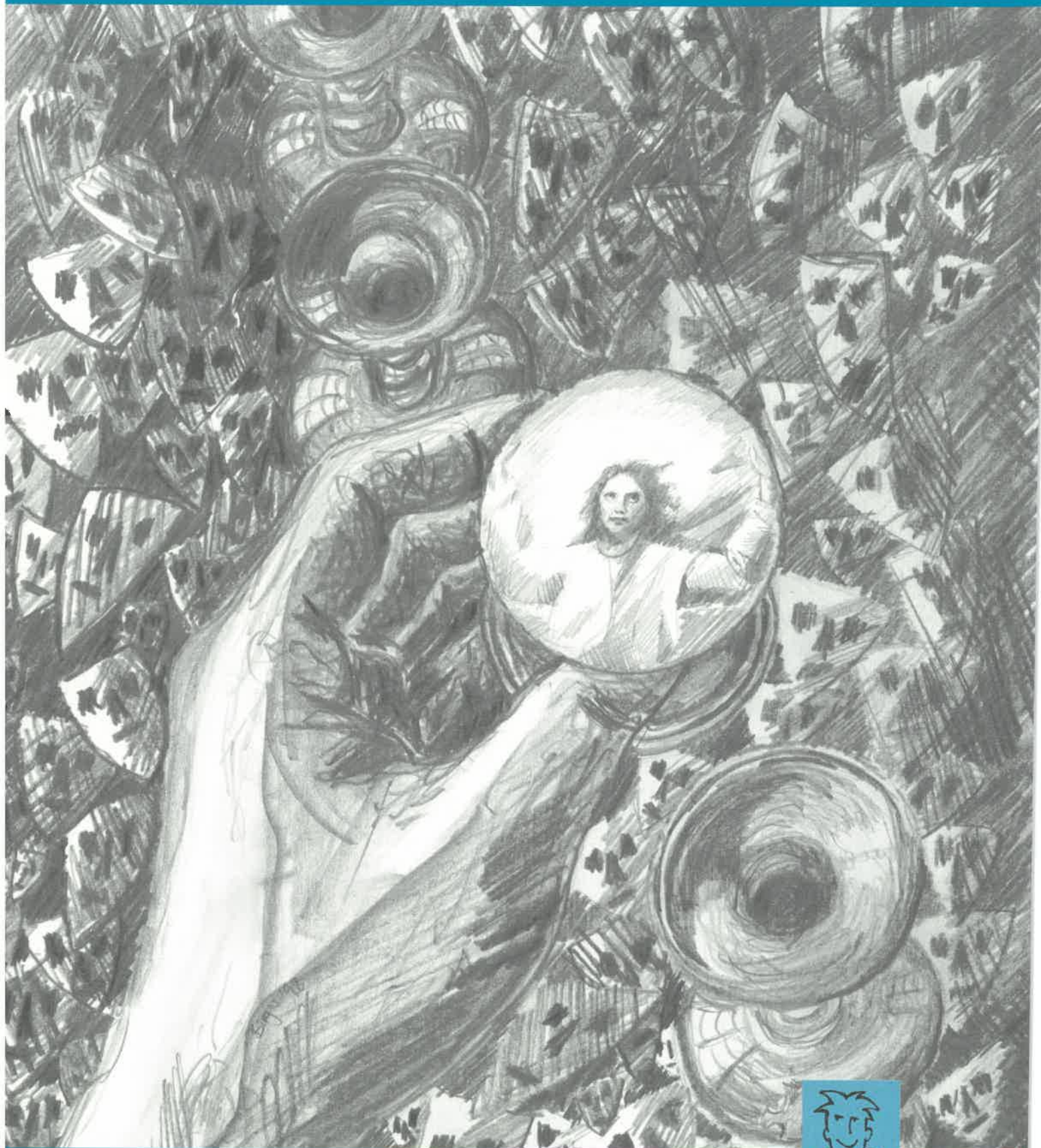

Kirkens UNDERSVISING

2
1998
JUNI

TEMA: Ungdommen

INDHOLD

Gud og unge 2

af Eberhard Harbsmeier

Ungdommen 3

Af Viggo Ernst Thomsen

Unge og gudstjenste 8

Af Kirsten Felder

Hvad for en Gud tror du på? 13

af Eberhard Harbsmeier

Teknologisk allestedsnærværelse 16

Af Per R. Jensen

Portræt af unge og deres symboler 21

Af Marie Falkesgaard

Anmeldelser 25

Forside: Birger Holmgaard Johansen, Thorsager

Gud og unge

I sidste år i november afholdtes Løgumkloster på Folkekirkens Pædagogiske Institut en konference om børn og unge og deres forhold til kristendom. Mange bidrog med værdifulde analyser og erfaringer om unges forhold til religion og kristendom, deres kultur, deres tro, deres fremtidsforventninger.

En af foredragsholderne, den norske ungdomsforsker *Paul Otto Brunstad* indledte sit foredrag med at citere Kierkegaards berømte ord om, at man skal møde mennesker der, hvor de er. Jeg holder meget af dette citat, der ofte bliver misforstået og fejlfortolket i retning af at man skal snakke folk efter munden eller ikke må påvirke dem. Det har Kierkegaard aldrig sagt eller ment: Han går ud fra, at enhver pædagogik er at *påvirke* et andet menneske, ja han bruger udtrykket, at *flytte* et menneske et andet sted hen. Men for at kunne det, siger han, må man - ligesom andre flyttemænd - opsøge ham (eller hende) *der, hvor han er*. Man må forstå, før man kan påvirke, man må lytte, før man kan tale, man må først selv lære, før man kan lære fra sig.

At finde de unge der, hvor de er - det kan være svært - både i bogstavelig og i overført forstand, og i alt hvad vi skriver og tænker om de unge, hvordan de virkelig er, må vi stadig selvkritisk spørge os, om vi ikke alligevel læser vore egne erfaringer ind i dem - så vi måske mere taler om os selv end om de unge.

Paul Otto Brunstad har skrevet en fortrinlig bog om unge menneskers tro (Ungdom og livstolkning, Tapir forlag, Trondheim 1998), en doktorafhandling - der dog er meget levende og læselig skrevet. Bogen hviler på udførlige interviews med 70 unge fra Bergen, et meget spændende materiale. Sam-

tidig er Brunstads bog også en fin indføring i ungdomsforskning. Brunstads budskab er klar: Det er ikke de unge, det er galt med, det er kirken, der må stramme sig an at formidle budskabet mere relevant og vedkommende.

Jeg citerer fra hans afgørende konklusion: „Den kulturelle kontekst, som omgiver de unge i vor tid, skærper de pædagogiske problemstillinger på en dramatisk måde. Hjem, kirke og skole kan næppe møde udfordringerne fra en hårdtslående underholdningsindustri ved hjælp af en (religions)pædagogisk tænkning udformet i rammerne af en fredelig, overskuelig, socialdemokratisk efterkrigskultur. En kultur, der endnu kunne drage nytte af en næsten tusind år lang kristen imprægnering af samfundets bærende værdier ...

Kampen om de unge, om deres tid og penge, tanker og følelser er hårdere end nogensinde ... Kampen om menneskets tanke er nok så meget en kamp om menneskets krop. Det er gennem sanserne og følelserne at mennesker lader sig bevæge, begejstre og rive med ... I dagens kulturkamp er det derfor ikke nok at vinde hovedet, også resten af kroppen må integreres som en del af det pædagogiske projekt“. Kort sagt - mere oplevelses- og erfaringspræget pædagogik, kristendom er ikke kun noget for hovedet, men for hele mennesket. Det er sandt - men jeg vil tilføje: Man behøver ikke at tabe hovedet af den grund. Det står allerede hos apostelen Paulus (Rom 14), at det på alle måder er dumt at skille hovedet fra kroppen eller kroppen fra hovedet - eller bare at spille de to ud imod hinanden. Unges erfaringer og unges tanker hører sammen - og de har krav på forståelse og modspil.

Eberhard Harbsmeier

De fire livsaldre

Ungdommen

Viggo Ernst Thomsen beskæftiger sig i denne artikel med ungdommens kultur. Hvad præger de unge? Hvilke værdier har de unge? Artiklen kommer bl.a. ind på hvordan „Medierouletten“ præger de unges kultur og hvordan kirken er nødt til at genopdage kroppens betydning, hvis kirkens vil henvende sig til de unge.

Af Viggo Ernst Thomsen

Ungdomstiden er en forsinkelses- og udsættelsestid. Den er skabt samtidig med barndommen og industrialismen. Der var nu brug for at drengene fik skolegang, før de trådte ind i voksenlivet. Ungdomstiden er derfor som socialt fænomen en opfindelse på alder med dampmaskinen.

Fremtidens helte

Men hvor dampen er gået af maskinen, er de unge i dag efterspurgte fra alle sider. Erhvervs livet og det offentlige ofrer store summer på iøjnefaldende annoncer for at lokke ansøgere til deres elevpladser. Et blik på statistikkerne viser hvorfor. Mens der i slutningen af 1980'erne var 800.000 mellem 15 og 24 år er der nu ca. 20 % færre unge. De er blevet en mangelvare. Talen om ungdomsarbejdsløshed er forstummet. Dermed har det generelle billede af ungdommen også ændret sig. Hvor de siden 50'erne er blevet betragtet som et *problem* (som farlige og oprørske), ses de i dag igen mere som *helte*, lige som i efterkrigsårene (Christie, 1987): de er bærere af fremtiden.

Og for øvrigt er de ikke oprørske. De er optaget af de nære ting: at de må få et spændende arbejde, en god familie og gode nære venner.

Hvornår er man ung?

På engelsk skelner man mellem Adolescence og Youth. På dansk skelner vi mere kluntet mellem

unge i en søge- og ledefase (optaget af fortsat obligatorisk skolegang og efterfølgende søgning efter uddannelse, arbejde, partner(e) og oplevelser) og *unge voksne i en etableringsfase* (hvor det drejer sig om at finde varigt arbejde og samlivsforhold).

I 1950'erne vandt begrebet teenager (13-19 år) indpas. I dag starter den globale ungdomskultur tidligere. Barndommen er forsvundet med mindst 2 år. Ungdomstiden regnes nu fra ca. 11 til 25 år. Lad os først se på et mere biologisk karakteristika og dernæst en række tidstypiske:

Lukket pga. ombygning

Ungdomstiden falder i den første del sammen med det fortrinsvis biologiske fænomen: puberteten. De radikale kropsændringer medfører at den unge må ændre i sin selvopfattelse. Normalt er ens 'selv' den konstante baggrund i bevidstheden i forhold til hvilken hele bevidsthedsstrømmen af oplevelser, tanker, forestillinger og følelser får kontinuitet, sammenhæng og mening. Uden et relativt stabilt og fast 'selv' ville alt være kaos. Men i puberteten kræver 'selvet' opmærksomhed: man bliver 'selv'-centreret, fordi man opdager nye, hidtil ukendte (beroligende eller berusende) aspekter ved sig 'selv' (Lauridsen, 1978).

Det nytter ikke så meget fra omgivelsernes side at appellere til at 'man er mest sig selv, når man glemmer sig selv'. For det kan man nu engang ikke i denne ombyg-

ningsfase. Som voksen er det snarere opgaven overbærende at være korrektivet når den unge svinger mellem en urealistisk selvovervurdering eller det modsatte.

Den popkulturelle dannelse i Medierouletten

At være ung er ikke det samme som at være ungdommelig. Ungdommelighed dyrkes af de voksne og reklameindustrien. Og det gør det ikke nemmere at være ung. For de er udmærket klar over, at de ikke selv kan leve ungdommeligt. Ungdommelig livsstil sådan som den optræder i film og reklamer er langt fra deres egen virkelighed

(Ziehe, 1989). Men i den internationale "Medieroulette" (Karen Borgnakke, 1990) kan de få en snert deraf. Rouletten fascinerer, når den kører. Og den er blevet en mulighed med nutidens totallancering af film, popgrupper m.m., der naturligvis hænger sammen med, at unge er blevet en særdeles købekraftig forbrugergruppe (Joi Bai, 1996). Især de yngste af de unge lever med medierouletten: de ser en film, har videoen derhjemme, hører CD med veninden, læser hjemmesiderne, følger med i hitlisterne og prøver at få råd til en bestemt koncert. I løbet af en uge har mange 13-14 årige været rouletten igennem.

Rouletten giver pop-kulturel dannelse. En ny popkulturel bølge er ude i Tokyo og Tarm nogenlunde samtidigt.

Set fra en 13-14 åriges synsvinkel er det fortryllende ved medierouletten at den modsat anden kulturformidling altid taler i øjenhøjde. Lige til lige og ikke ovenfra og ned. Dens produkter taler gerne til følelser og underliv. I denne massekultur er det muligt for unge at leve et ungdommeligt pubertetsliv: man kan prøve sig selv af, sin krop og sin identitet. Der er et vist frirum.

Ironi som flugt

Efter pubertetstiden er indtrådt får ironien hurtigt en fremtrædende plads hos mange unge (Brunstad, 1998), på samme måde som den er et generelt kulturtræk ved vores (senmoderne, postmoderne) tid. Ironi spiller f.eks. en vigtig rolle indenfor rockmusik, heavy metal, videospil og skrækfilm. Det meste af det skal høres og ses med et stort gran ironisalt.

Hvilken funktion har ironi? I en forvirret virkelighed som er vanskelig at forholde sig til, kan ironi være en form for mental tilbagetrækning, hvor ens følelsesmæssige engagement bliver nedtonet. Ironi skaber distance og gør dermed én mindre sårbar for skuffelser. Ironi

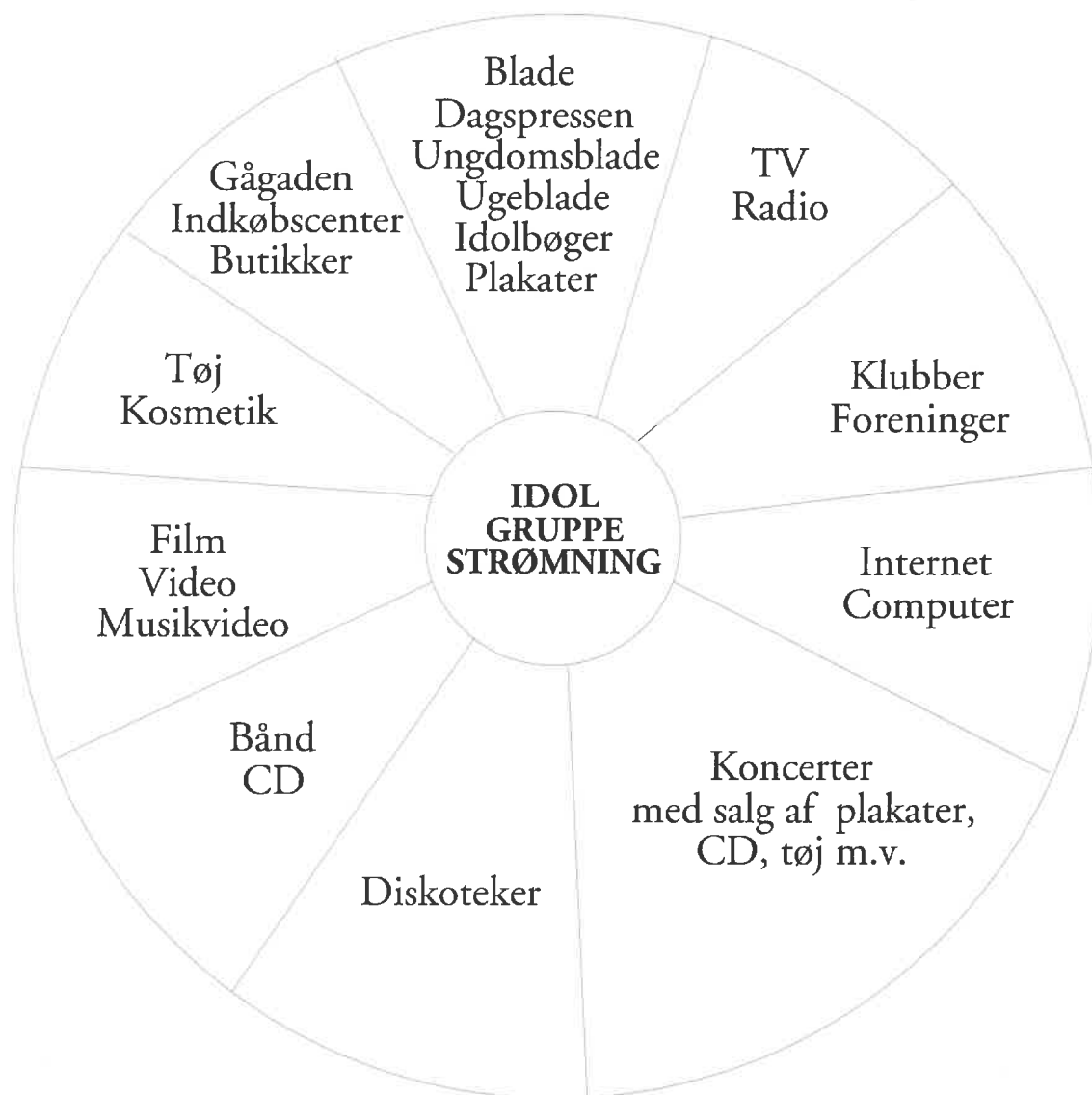
Spicegirls

MEDIEROULETTEN

Efter Karen Borgnakke, 1990

kan ses som en mental beskyttelseszone rundt om et sårbart nyombygget selv. Den giver en oplevelse af frihed, fordi man er i en svævende, uforpligtende tilstand.

Men spørgsmålet er om denne uforpligtende, ironiske frihed ikke kan blive en hindring for en reel frihed. "I Ironien er Subjectet negativt frit" siger Søren Kierkegaard. For man kommer ikke på lidenskabelig hold af tilværelsen, men man bliver sin egen ufri fange i en til-

skuerholdning til verdens elendigheder.

Camp er ikke camp-ing

Et sted kommer de unges evne til ironi imidlertid til sin ret. Som TVseere. TV har forstærket og udviklet en ny form for følsomhed først hos unge og siden hos voksne, som kaldes 'camp'. Begrebet, der ikke har noget med lejr at gøre, bruges af medieforskere til

at forklare, hvorfor så mange unge fortsat dyrker "Beverly Hills 90210" som kult. Og hvorfor Poul Kjøller en periode var gud. Camp er en tvetydig, ambivalent følelse, hvor man på en gang kan holde af en (udsendelses) form og samtidig distancere sig fra (det måske platte) indhold. Camp er "a good taste of the bad taste". Man glæder sig alene over formen. Når biskop Kjeld Holm skal forklare hvorfor han ind imellem ser TV2s Lykke-

hjulet på trods af at han forsager hele livssynet bag udsendelsen, siger han: "Jeg glædes over ritualet". Det er rent Camp.

Campfølsomheden er en frugtbar og kreativ indstilling, når det drejer sig om at overleve 2 1/2 timers dagligt TV. Men pointen er, at Camp-tilgangen kan brede sig til andre situationer i vort liv, hvor man ligesom foran skærmen alene er passiv modtagende, f.eks. til en gudstjeneste og i undervisning, hvor den må siges at være mindre hensigtsmæssig (Fyns Stiftsbog 1995).

Opmærksomhedsforstyrrelse på nettet

De unge er ligeledes pionérer, når det drejer sig om at surfe på internettet. Her er de på en kontinuerlig opdagelsesfærd ved at hoppe fra webseite til webseite: det er perfekt for dem, der gerne "will be on top of things", men ikke for dem, der gerne vil nå "the bottom of things".

Fordybelsesevnen udvikles ikke. En nordmand Petter Næss har sagt det frækt: "Nogle gange har jeg på fornemmelsen at internet blev skabt af folk med opmærksomhedsforstyrrelser til folk med opmærksomhedsforstyrrelser

med det formål at sprede opmærksomhedsforstyrrelser".

Populærreligiøse forestillinger

Men nedenunder disse tidstypiske overfladebeskæftigelser for halvfemserunge er der en fortsat markant uforandret optagethed af de store dybe, eksistentielle spørgsmål: døden, livets og lidelsens mening ("Teenagere og tro", 1995). Når jeg alligevel har brugt forholdsvis megen spaltepads på de populærkulturelle karakteristika skyldes det, at en ny norsk doktordisputats om ungdom og livstolkning konkluderer, at populærkulturen i medierouletten blandt unge i dag fungerer som en endog meget vigtig religiøs socialiseringsagent. "Med sin fængende og fangende formidling fremstår populærkulturen som en langt vigtigere religiøs oppdrager enn kirken og skolen" (Brunstad, 1998). Populærkulturen bidrager med rammer og sammenhænge som enkelterfaringer og oplevelser kan

pladseres indenfor. Som eksempel nævner han at unge påfaldende ofte har en optagethed af helvede og muligheden for fortabelse. Denne optagethed har de ikke fra kirken (aktuelle) forkyndelse, men fra skrækfilm og videospil. Ligeledes er der en stor optagethed af det okkulte. Mest på et *betragterniveau*. Få er på et *afprøvningsniveau* i forhold til det okkulte. Og endnu færre er på et *udøverniveau*. Optagetheden er igen kommet fra de moderne medier, særligt filmindustrien. En mulig forklaring er ifølge Brunstad, at den moderne sekularisme har produceret en dyb menneskelig appetit – sammenlignelig med de instinktive behov for søvn, mad og sex – for at kunne føle det overnaturlige og et eller andet yderste anliggende bag selvet og samfundet.

Kampen om kroppen

Traditionel traditionsformidling af kristendom ved undervisning i kirke og skole kommunikerer ikke med ungdomskulturen. Den immuniserer blot ved en alene kognitiv formidling af ord og ord. Og vækker hos den unge enten ironien eller dens tvetydige variant: camp.

En enkelt af TV2s reklameblokke er nok til at se at livsstil og kroppen i dag har stor betydning. Skal kirken derfor på banen på omgangshøjde med populærkulturen i forhold til unge, må den genopdage det, der lugter, smager og føles og ikke bare det, der høres og tænkes.

Kampen om menneskets sind er først og fremmest en kamp om menneskets krop. Det er med sanserne og følelserne at et menneske lader sig bevæge, begejstre og rive med. Tænkningen kommer som eftertanke i et forsøg på at give den etablerede praksis en rationel, teoretisk overbygning.

Brunstads råd er derfor: den, der vinder kampen om kroppen vil også i næste omgang vinde kampen om tanken, hvorfor festerne, symbolerne, ceremonierne og riterne må revitaliseres.

Hertil er dog at sige at det intellektuelle problem med at fatte kristendommens indhold ikke må glemmes. Er unge først blevet bevæget og begejstret f.eks. for musicals, musikvideoer, gospel eller ny kropslig salmesang er det i næste omgang afgørende at de kan møde et aktuelt religionsfilosofisk bud (udtrykt på hverdagsdansk i korte punchlines) på hvor-

dan det kristne fortællende hjertesprog forholder sig til de andre sprog som de kender i forvejen: det tekniske sprog, det naturvidenskabelige sprog, det populærpsykologiske sprog og den ironiske jargon.

Litteratur til videre læsning

Bai, Joi: *Unge levevilkår*, Dansk Ungdoms Fællesråd, 1996

Borgnakke, Karen: *Ungdomskultur som massekultur*, Ungdomsbyens Kirkeprojekt, 1990

Brunstad, Paul Otto: *Ungdom og livstolkning*, Stiftelsen Kirkeforskning, Oslo : TAPIR, 1998

Christie, Nils: *Ungdommen og elendigheden i Ungdom mot år 2000*, Gyldendal Norsk Forlag 1987

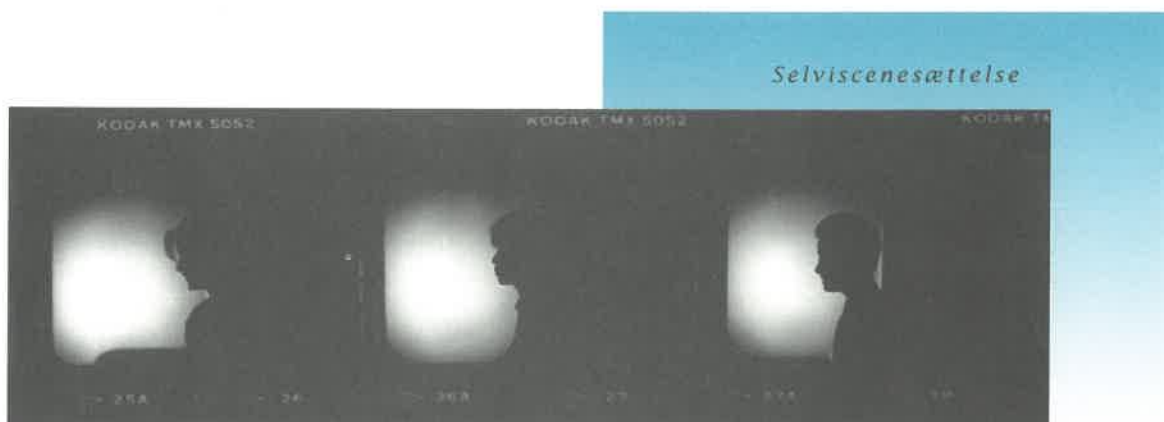
Hansen, Finn Kier m.fl. : *Teenagere og tro*, SALT 1995

Lauridsen, Peter: *Unge identitetsudvikling i Om unge*, 1978

Rasmussen, Kim: *CAMP er ingen lejrskole. Om de nye kulturelle betingelser og pædagogik. I Nyt om medier og pædagogik 3/1991* fra Danmarks Lærerhøjskole

Thomsen, Viggo Ernst: *Beverly Hills 90210, salmesang og gudstjeneste i Fyns Stiftsbog 1995*

Ziehe, Thomas: *Ambivalenser og mangfoldighed*, 1989

Unge og gudstjeneste

Når der tales om unge og gudstjeneste, præsenteres det ofte som en problematisk kombination - en farlig cocktail. Denne artikel har imidlertid som udgangspunkt, at unge og gudstjeneste ikke er uforenelige størrelser. Der gives to eksempler på forskellige gudstjenester: En gudstjeneste inden for rammerne af højmessen og en gudstjeneste, der forholder sig mere frit til højmessens liturgiske ramme.

Af Kirsten D. Felter

Når der tales om unge og gudstjeneste, præsenteres det ofte som en problematisk kombination - en farlig cocktail. Denne artikel har imidlertid som udgangspunkt, at unge og gudstjeneste ikke er uforenelige størrelser, men at det faktisk lader sig gøre at lave gudstjenester for og med unge, der opleves som inspirerende og meningsfulde, også af voksne og ældre medlemmer af sognemenigheden - uden at højmissen af den grund forrådes eller svigtes.

Hvad er en ungdomsgudstjeneste?

For at kunne svare på det bør man egentlig begynde med at stille det grundlæggende spørgsmål: Hvad er en gudstjeneste?

Et enkelt svar kunne være: En gudstjeneste er et sted/et samvær, hvor vi møder Guds tale til os, og hvor vi svarer på denne tale - altså en samtale. I gudstjenesten er der bevægelse i begge retninger: fra Gud til menneske gennem evangelium, sakramenter og velsignelse, og fra menneske til Gud gennem bøn, lovsang og bekendelse.

Hvad angår indholdet af den samtale, der føres i gudstjenesten, vedrører den menneskets forhold til Gud og til sin omverden, og er for så vidt givet på forhånd og derfor universelt gyldig. Men vender vi dette udsagn en gang, så må det betyde, at det så er ubetinget vigtigt, at ethvert menneske inddrages i denne samtale. For at sam-

talen kan give mening, må den være personlig, d.v.s. finde sted mellem to konkrete parter. Et menneske er aldrig bare et menneske i bred og almen forstand. Unge har andre forudsætninger end ældre, og dette må afspejles i ungdomsgudstjenestens sprog og form, hvis der skal ske et ægte møde, så det budskab, gudstjenesten skal formidle, også når frem og bliver modtaget.

At arbejde med gudstjenester

Erfaringsgrundlaget for det følgende er et samarbejde mellem Vesterbølle Efterskole i Vesthimmerland og sognepræsten om fire til fem årlige gudstjenester, der i store træk tilrettelægges af efterskoleeleverne selv - altså ikke gudstjenester lavet af voksne for unge, men af unge for unge. Her gives eksempler på to sådanne gudstjenester - for det første en ungdomsgudstjeneste med højmessens grundtræk, og dernæst en mere utraditionel ungdomsgudstjeneste.

Efterskolens 8., 9. og 10. klasser arbejder på skift med at tilrettelægge en gudstjeneste i sognets kirke under vejledning af en lærer og i nært samarbejde med sognepræsten. Arbejdsprocessen begynder med, at klassen holdvis og/eller i plenum arbejder med liturgien for den pågældende gudstjeneste. Når dette puslespil er på plads, inddeles klassen i mindre hold, der hver for sig får ansvar for et eller flere elementer: formu-

Ungdomsgudstjeneste med højmessens grundtræk:

1. søndag i advent:

- 1: Præludium (*guitar, keyboard, trommer*)
- 2: Indgangsbøn (*elev*)
- 3: 1. salme: Vær velkommen (*orgel*)
- 4: Velkomst (*elev*)
- 5: 1. læsning: Es 42,3-9 (*elev*)
- 6: 2. salme: Du kom til vor runde jord (*orgel*)
- 7: 2. læsning: Es 35 (*elev*)
- 8: Trosbekendelse -siges i kor (*alle*)
- 9: 3. salme: Blomstre som en rosegård (*orgel*)
- 10: Drama over tema: at være udstødt (*to elever*)
- 11: Bøn (*elev*)
- 12: Evangelielæsning: Luk 4,16- 30 (*elev*)
- 13: Prædiken (*to elever*)
- 14: Bøn (*elev*)
- 15: Stilhed og eftertanke til musik (*Mark Knopfler: Cal*)
- 16: Meddelelser, herunder introduktion til nadveren (*elev*)
- 17: Apostolsk velsignelse (*elev*)
- 18: 4. salme: Er lyset for de lærde blot (*orgel*)
- 19: Nadverbøn og indstiftelse (*sognepræst*), kontinuerlig altergang (*Musik under altergangen: Enya*)
- 20: Aronitisk velsignelse (*alle: synges 3 gange*)
- 21: 5. salme: Tak og ære være Gud (*orgel*)
- 22: Udgangsbøn (*elev*)
- 23: Postludium (*orgel*)

lering af bønner, tekstvalg, salmevalg, prædiken, evt. drama, musik og effekter. Undervejs i processen samles der op og justeres, og sognepræsten medvirker som konsulent med vetoret - en ret, der dog har mere principiel end praktisk betydning, eftersom man i forløbet snakker sig til rette om tingene.

Ovenstående eksempel er medtaget for at vise, at en ungdomsgudstjeneste i store træk kan være

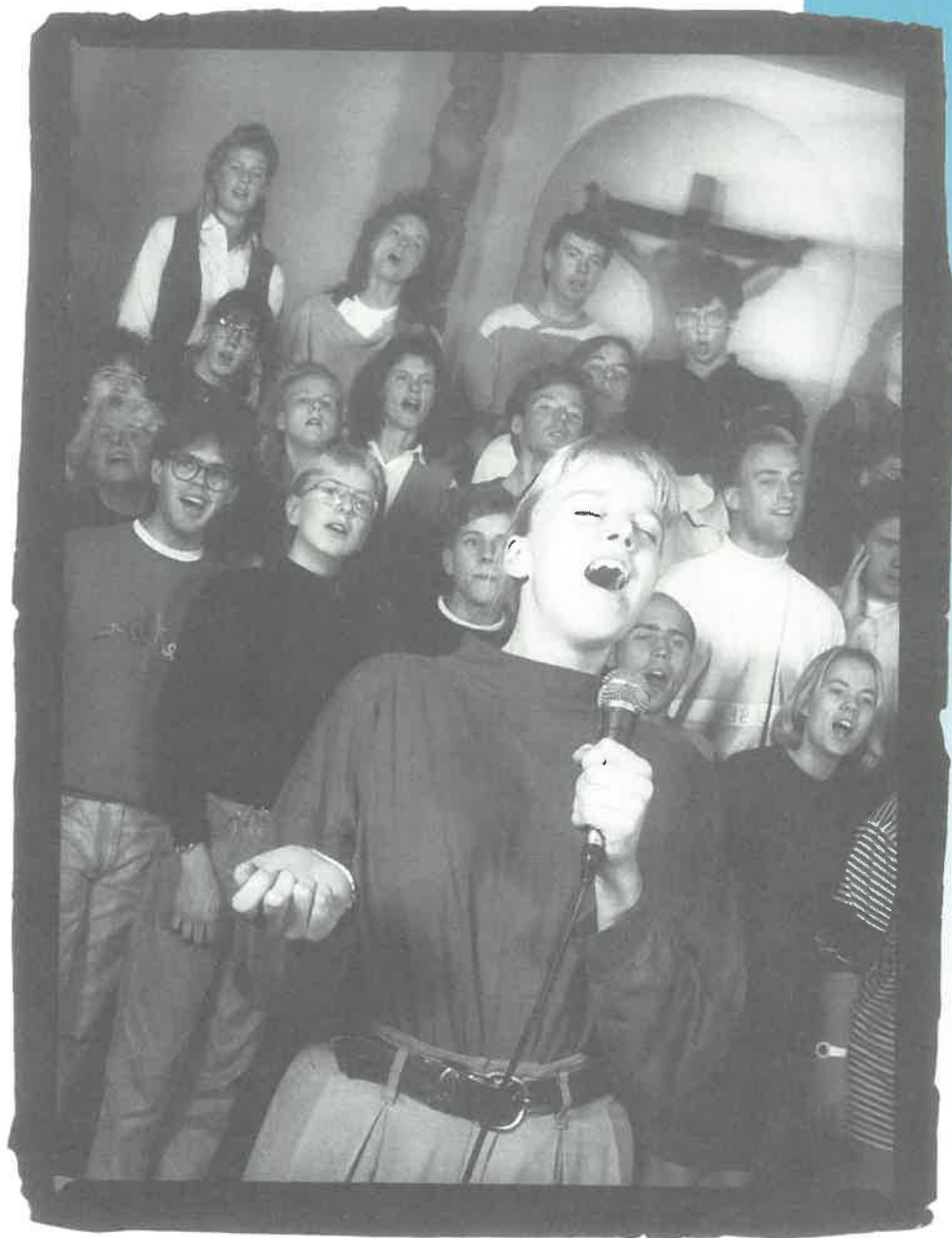
identisk med sognets almindelige gudstjeneste, idet man her led for led følger højmessens opbygning, når lige undtages dramastykket og den følgende bøn før evangelielæsningen. Alligevel var det en ungdomsgudstjeneste. Fordi de unge selv var involveret i arbejdet med den. Det var det, der gjorde, at de unge oplevede gudstjenesten som noget særligt - trods det, at den til forveksling lignede de højmesser, som de hver søndag deltager i. Det

var efterskoleeleverne selv, der bestemte gangen i gudstjenesten, valgte tekster og salmer og lavede prædiken.

Det, der skete, var faktisk, at de unge gennem arbejdet med gudstjenesten, tilegnede sig højmassen som deres egen. Arbejdet med at binde de forskellige led sammen gav dem en fornemmelse for, hvordan og hvorfor de enkelte dele hænger sammen. Det blev til et stykke regulært, pædagogisk ar-

Ungdomsgudstjeneste

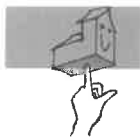
bejde med gudstjenestens form - og dermed også et stykke værktøj til bedre at forstå højmessen. Oven i dette kom så arbejdet med indholdet, der udsprang af, at de unge selv skulle formulere bønner, forberede teksterne til oplæsning, og skrive og holde en prædiken ud fra dagens tekst.

I forhold til selve afviklingen af gudstjenesten oplevede de unge, der medvirkede, selv at være aktive frem for "bare" at sidde på kirkebænkene. Og det at høre og se nogle jævnaldrende medvirke i gudstjenesten gav deres kammerater en stærkere oplevelse af, at det, der skete, også var henvendt

til dem. Efterskolens erfaringer med denne form for gudstjenester tyder på at kunne imødekomme det behov, som undersøgelser af unges forhold til kirkegang har peget på: at de unge selv ønsker at være aktive, frem for bare at forholde sig - som de oplever det - passivt til lyttende i en seance, som de har svært ved at forstå 1).

Specialgudstjenester: Kyndelmisse (aftengudstjeneste):

- 1: Klokkringning
Kirken er oplyst som sædvanligt, mens menigheden går ind og finder deres pladser, indtil gudstjenestens start.
- 2: Lyset slukkes. (Kirken fyldes af flyverstøj, der gradvist bliver kraftigere og "nærmer sig". Følges af støvletramp på balkonen og dyster, truende "Hitlermusik".)
- 3: Dramastykke (Spot på elever, der klædt i soldateruniformer marcherer ind i kirken, griber fat i "tilfældige" medlemmer af menigheden og slæber dem med sig op i koret, hvor de symbolsk gennembanker dem og kaster dem hen i et hjørne)
- 4: Oplæsning af digt (spot på, ved elev: Jesus Kristus nu i dag - understreger Jesu solidaritet med alle lidende og undertrykte mennesker)
- 5: 1. salme: Menneske, din egen magt Viser på overhead.
Menigheden står op. Gui-tarakkompagnement ved elev.
- 6: Dramastykke (Spot på elever i små grupper, travlt optaget af leg og samtale. En elev, sminket til et mørklødet udseende kommer og prøver at blive optaget i fællesskabet, men afvises med hånlige og racistiske bemærkninger)
- 7: Bøn: Hvorfor, Gud? (spot på elev - formulerer de lidendes spørgsmål om ondskaben mellem mennesker kontra Guds gode vilje og almagt)
- 8: 2. salme: Der er altid et sted på jorden Viser på overhead.
Menigheden står op. Guitarakkompagnement ved elev.
- 9: Tekstlæsning fra prædikestol: 1.Joh 2,5-10 og Joh 8,12
Spot på prædikestol. Ved elev. Menigheden står op under læsningen.
- 10: Prædiken (ved to elever skiftevis. Prædiken tager udgangspunkt i de sorte sydafrikaneres kamp mod apartheid i form af en forbudt stearinlyskampagne. Det udfoldes, hvordan vi alle kan være med til at slukke lyset for hinanden i det daglige. Heroverfor stilles Jesu ord: Jeg er verdens lys - I er verdens lys. Det betones, at det kristne liv er et liv i lyset - i broder- og fjendekærlighed - og at det er her, kristentroen skal stå sin prøve iflg. 1. Johannesbrev. Prædiken munder ud i en introduktion til og tydning af den følgende symbolhandling.
- 11: Symbolhandling: Lystænding (Der er på forhånd sat stearinlys i stolestaderne og fyrfadslys rundt omkring på døbefont, langs vægge o.s.v. En gruppe elever tænder nu de levende lys i kirken: først alterlysene, dernæst lysene rundt om i kirken. Imens spilles Lars Lilholt "For at tænde lys")
- 12: Stilhed
- 13: Bøn: Tak, Gud (ved elev - formulerer menighedens tak for lyset i Jesus Kristus og for lysets udfordring til livet).
- 15: Tid til eftertanke/meditation (musik: Enya)
- 16: Trosbekendelse (elev: Lad os bekende...)
Menigheden står op. Siger i kor af alle.
- 17: Velsignelse. Viser på overhead. Synges stående af alle 3 gange. Guitarakkompagnement ved elev.
- 18: 3. salme: Altid frejdig (DDS 727) Viser på overhead.
Menigheden står op.
- 19: Udgangsbøn (ved elev)
- 20: Postludium (Trio Roccoco "Here comes the Sun")
- 21: Udgang
Uden for kirken står tændte fakler, der viser vej fra kirken.

Dette er et eksempel på en mere fri brug af gudstjenestens elementer, kombineret med effekter, der taler til oplevelsen og sanserne. Mørke og lys er fysiske størrelser i gudstjenesten, og stilhed og lyd forstærker hinanden.

Der er en bevægelse i gudstjenestens bærende idé - fra mørkets magt i det fjerne til de nære udslag af ondskab, eksemplificeret i dramastykkerne. Digtet og bønnerne understreger menneskets afmagt i forhold til det onde og bygger op til de bibelske teksters tale om lyset.

Gudstjenestens vendepunkt er bibelteksternes forkyndelse af lysets komme, der udfoldes i prædikenen, hvor menneskets ansvarlighed betones: "at leve som lysets børn" i kamp mod det onde. Lystændingen er en helt konkret måde at anskueliggøre temaet på: lyset breder sig og forjager mørket i kirkerummet. Trosbekendelsen svarer på forkyndelsen af Jesus Kristus som verdens lys, og i udgangsbønnen bedes om hjælp til at følge lyset i hverdagen.

Som første led i forberedelsen besøgte sognepræsten skolen i en time, hvor han gennemgik gudstjenesten med eleverne. De blev præsenteret for et oplæg om, hvad en gudstjeneste egentlig er ud fra definitionen "samtale". Dernæst blev højmessens led kort gennemgået ud fra deres funktion i denne samtale, og i fællesskab med eleverne blev andre mulige elementer og virkemidler i gudstjenesten skrevet op på tavlen: musik, drama, billeder, stilhed, syndsbevidsthed, agape-måltid, spontane

åndsyttringer(!). Herefter fulgte et kort afsnit, der forklarede højmessens særlige status, og de muligheder, som særlige gudstjenester giver. Til sidst - som et konkret indspil til det forestående arbejde - fik eleverne et skema at gå ud fra i planlægningen:

1) Hvad vil vi med gudstjenesten - hvilken pointe skal vi have frem?

2) Hvor mange nuancer skal frem - hvor stor bredde skal der være i forkyndelsen?

3) Hvordan får vi bedst og klarrest budskabet frem?

4) Hvilke virkemidler vil vi benytte?

Dette skema har vist sig at være meget nyttigt med henblik på elevernes selvstændige arbejde med tilrettelæggelse af gudstjenester, for at fastholde dem på det centrale indhold, og for at få den indre sammenhæng i gudstjenesten frem. De unge er ofte meget idérige, og i stedet for at hæmme deres kreativitet ved at lægge bremseklokker undervejs, kan man på forhånd give dem de nødvendige redskaber til at finde ind til budskabet - og at formulere det i et sprog og en form, der er deres egen, hvor alle sanser er i brug, og hvor evangeliet relateres til de unges konkrete virkelighed. Det er en krævende arbejdsform, og en arbejdsform, der er åben for kritik. Men erfaringerne herfra viser, at de unges arbejde med og gennemførelse af gudstjenester, der er "deres", kan føre til det lykkelige, at gudstjenesten bliver ægte samtale!

Note 1) Finn Kier-Hansen: Teenagere og tro. Salt 1995.

Tange/Harbsmeier: Evaluering af KONFIRMAND2000. KFUM og KFUK i Danmark 1995

Hvad for en Gud tror du på?

Om unges gudsbilleder

Vores tid er ikke - som spået i 60erne - en religionsløs tid. Tværtimod - de unge tror på Gud, men ikke på hans kirke. Eberhard Harbsmeier beskriver de unges gudstro og deres gudsbegreb på modernitetens vilkår og analyserer hvilken betydning f.eks. globaliseringen og virtualisering har med kristen tro og unge at gøre.

Af Eberhard Harbsmeier

Tror du på Gud?

Hvis man spørger unge mennesker i dag, f.eks. konfirmander, om de tror på Gud, så får man forbavsende konstante svar, nemlig at omkring halvdelen af de adspurgte svarer ja, næsten ligeså mange svarer måske - og kun ganske få vover at benægte enhver tro på Gud.

Det siger noget om de unge mennesker i dag, ikke naturligvis direkte om deres tro, for den kan man selvfølgelig ikke tælle statistisk på denne måde, men om deres grundlæggende indstilling til det religiøse, det der har med Gud at gøre: De fleste er - set i forhold til deres kirkelige adfærd - overraskende positive, i det mindste holder de spørgsmålet åbent og kun ganske få er direkte afvisende.

Unge er - det viser undersøgelsen både her i landet og andre steder - overraskende „religiøse“, og det synes ikke at være sandt, hvad mange teologer har spået i 60erne og 70erne, at vi går en religionsløs tid i møde - snarere tværtimod.

Men dermed er den hellige grav jo ikke velforvaret: For hvad er det for en Gud, de unge tror på? Og er der ikke tale om en gudstro og en religiøsitet, der har meget lidt at gøre med den kristne tro, en form for religiøsitet, der er udvandret af kirken?

Tror du på kærligheden?

Hvad er det for en gudsforestilling eller et gudsbillede, de unge har, når de siger at de - evt. måske -

„tror på Gud“? Man har - med en vis ret - indvendt, at det er alt for primitivt og amatøragtigt at spørge unge mennesker, om de tror på Gud, for det kan ikke besvares så enkelt og kontant. Man skulle, foreslog samme kritiker for ramme alvor, hellere spørge: Tror du på kærligheden? Tanken var måske den at gudstro og livssyn hænger sammen og at det er mere konkret og livsnært at tro på kærlighed end at tro på Gud. Og bagtanken var måske også, hvis man spurgte sådan, så ville væsentligt flere unge (og gamle) svare ja, så ville der være ligeså mange troende som kirkeskatteydere. Og jeg må da også indrømme, at megen nutidig forkyndelse er mere præget af en sådan „tro på kærlighed“ end „troen på Gud“. Jeg for min del ville blankt svare nej, hvis jeg blev spurgt, om jeg tror på kærligheden: For det er ikke noget, man tror på - men noget man forhåbentligt praktiserer!

Hvad for en gud tror du på?

Det et menneske sætter sin lid til og stoler på - det er dette menneskes Gud - det har Luther allere-de sagt. Ud fra dette synspunkt tror alle mennesker på en Gud, for alle mennesker har noget, de sætter deres lid til - spørgsmålet er så bare, om de vil kendes ved det og hvad det er for en Gud, de tror på. Dette kvalitative spørgsmål er måske vigtigere end det at stirre sig blind på procenter. Et menneske, der tror på Gud eller påstår at gøre det, er jo ikke en kristen af den grund, det at være „religiøs“

Den korsfæstede i asfaltjunglen. Paul Le Grand, 1973

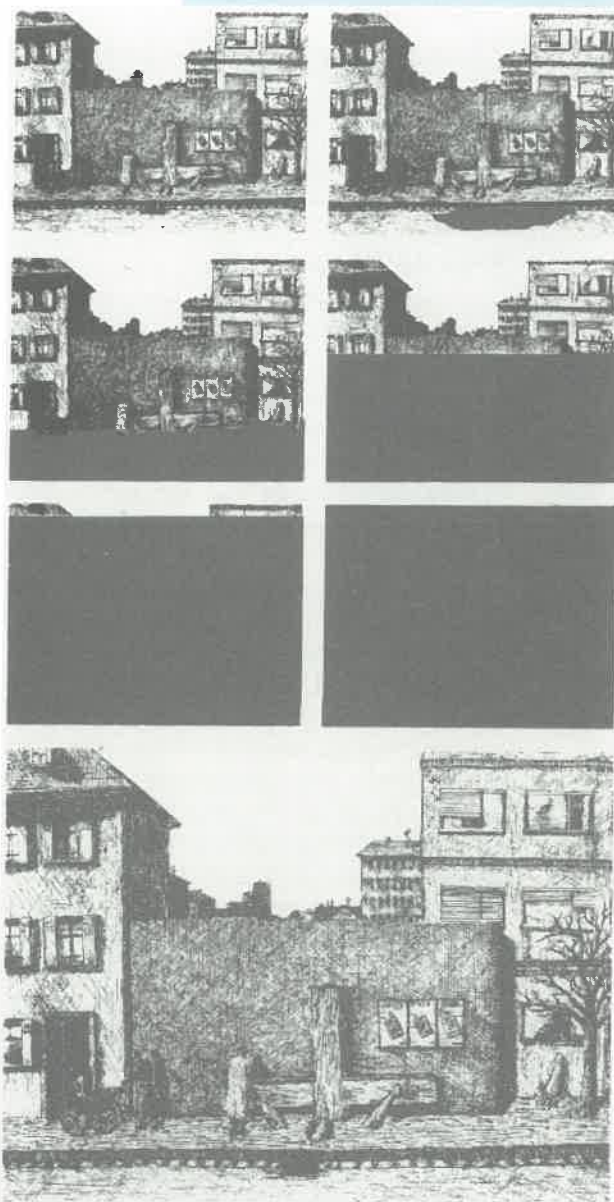
og det at være kristen er jo to vidt forskellige ting, som vi - da vi angiveligt lever i en kristen kultur - ofte letfærdigt blander sammen. Og er der noget, der viser sig i unges religiøsitet og gudsforestillinger, så er det, at de har fjernet sig langt fra den kirkelige tradition. De unge tror på Gud - men ikke på hans kirke.

Globalisering

Det, der er karakteristisk for unges gudstro og religiøsitet i dag, er det man har kaldt for en globalisering. Ligesom ungdomskulturen - i modsætning til højkulturen - i dag er mere global eller international, alle unge i hele verden har de samme popidoler, så bliver gudstroen det også.

Jeg tror næppe at man i dag kan fange unges opmærksomhed alene med „dansk kristendom“ og andre former for andedams- eller hjemstavnsteologi i treklangen mellem „kirke, hjem og skole“. Om de nu er fra Hong Kong eller Vorbasse - unge tænker i dag forbavsende ens, de kulturelle forskelle og dermed også guds billedet internationaliseres. Kulturer og dermed også religioner og guds billeder blandes sammen. Om vi nu kan lide det eller ej:

Takket være medierne lever vi i en multireligiøs og multikulturel verden. Om det så lykkes os at

holde *de* fremmede udenfor, *det* fremmede og fascinationen af det vil man vanskeligt kunne holde udenfor. Jeg oplevede det på en forskerkonference sidste måned i Lund. Vi havde fremlagt et projekt, hvor vi ville analysere danske lutherske prædikener i fortid og nutid. En svensk professor spurgte ganske alvorligt: Er ikke udvalget for snævert, hvorfor har I ikke f.eks. taget „muhammedanske prædikener“ med?

Personalisering og patchworkreligionen

Men også den modsatte tendens gør sig gældende: På den ene side blandes kulturer og religioner - på den anden side individualiseres og privatiseres religion og guds billeder. Man sætter sin egen religion sammen efter eget smag og behag - ligesom en patchworktæppe: Man samler alle mulige klude - men sætter dem sammen som man nu synes eller har brug for.

Det almindelige præstedømme bliver virkelig praktiseret, enhver er sin egen præst - og man er temmelig ligeglad med, hvad „kirken“ eller „præsten“ mener, de er en røst blandt mange andre, der kan være ligeså gode. Religionen og guds billedet er på en ejendommelig måde både international og hjemmestrikket, det bekymrer de unge mindst talt meget lidt, om nu de

res gudsforestillinger også passer til bibel og bekendelse.

Det kristelige eller endda lutherske forflygtiges til det almenreligiøse - en tendens der jo heller ikke er fremmed for nutidens præster, når de søger at erstatte ordet „Gud“ med talen om „livet“ eller „kærligheden“.

Virtualisering - en Gud efter vore behov

Unge blander kulturer, de strækker deres eget gudsbillede sammen - en særlig blanding af internationalisering og hjemmestrikkethed. Men efter hvilke kriterier gør de det? Der er - så vidt jeg ser det - sket et markant skifte i vore „eftermoderne“ tider: I min ungdom spurgtes efter konkrethed og praktisk relevans, det skal have med det virkelige liv at gøre. I dag taler man om „virtualisering“, dvs. skabelse af en fiktiv virkelighed f.eks. i computerverdenen. Det fiktive, vores fantasi, er ligeså virkeligt - måske mere virkelig som så meget andet. Der findes en Gud, en virkelighed, men mere afgørende er det billede, vi skaber af denne virkelighed, den form, vi giver denne virkelighed. Vi tilrettelægger en virkelighed efter vore behov: Der må være en Gud, for ellers havde livet jo ingen mening, det er et sådant typisk ræsonnement af unge mennesker. Unge mennesker vil blive *elsket*, vil have en *forklaring* på livets sammenhæng, Gud er ofte forestillet som en slags *personlig ven* som man kan tale med om alt, som formidler tryghed, sammenhæng og oplevelser. Gud er der, fordi vi har brug for ham. Unge mennesker er klar over, at mennesker ofte skaber om ikke deres egen Gud så dog deres eget gudsbillede. Men de ser det ikke som en kritisk pointe - det er nemlig helt ok: Du har din Gud - jeg har min Gud, what's the problem? Der var engang, medens jeg var lærer på universitetet, en ung student der kom til mig og vil skrive et speciale om flerguderi,

for, som hun sagde: Er det da ikke meget mere fornuftigt og plausibelt med flere guder, er det ikke en mangel ved kristendommen, at der kun er en gud? Min bemærkning, at hun som vordende præst måske kunne komme i konflikt med kirkens lære, anfægtede hende ikke spor. Hvorfor skulle der ikke være plads for flerguderi i folkekirken, når den nu er så rummelig?

Abrahams, Isaks og Jakobs Gud?

Det er langt mellem de unges forestillinger og kirkens traditionelle tale om Gud: Abrahams, Isaks og Jakobs Gud, Jesu Kristi far, den treenige Gud. Når man læser interviews med unge om deres gudsforestilling, så man til tider undre sig over, at det næsten ikke kan mærkes på dem, at de dog for det meste i en del år har modtaget religionsundervisning i kirke og skole. De taler om deres erfaringer, ikke om modtaget undervisning. Det gælder sådan set både unge og børn: Når de møder kirken - i gudstjenester, i undervisning og i andre sammenhænge - så møder de så at sige op med deres egen Gud, deres egne gudserfaringer. Det er sådan set ikke så nyt - der har aldrig været en - mere eller mindre frugtbar - spænding mellem dogmatikkens treenige Gud og menneskers gudsforestillinger. Religionspædagogik består jo ikke i at tale de unge efter munden, men at bringe et ægte møde i stand mellem unges gudsbilleder og traditionens tale om Gud. Men man kan ikke bare ignorere unges

forestillinger og erfaringer.

Religiøs selvstændighed

Man kunne formulere den pædagogiske opgave derhen, at det drejer sig om, at opdrage unge mennesker til *religiøs selvstændighed*. Hvad vil det sige? Man kan ikke bygge sin tro på andres erfaringer, man kan ikke overtage andres erfaringer, men må gøre sine egne. Kun den tro er ægte, der bygger på og forholder sig til egne erfaringer, alt andet er unatur, påtaget væsen og falskhed. Det vidste allerede Grundtvig, da han krævede, at i pædagogikken skal alting følge „naturens orden“.

Man kan godt forholde sig kritisk til moderne ungdoms- og popkultur, dens individualisering, selvoptagethed. Vi lever i en selvcentreret „oplevelseskultur“ med meget modstridende tendenser: På den ene side blander vi ukritisk alle mulige kulturer, så det snart er ligegyldigt, om der er Buddha eller Jesus man tror på, bare man har en god oplevelse ud af det. På den anden side bemærker man en stærk selvcentrerethed, en angst for alt, hvad der er „anderledes“ og „fremmed“.

Måske kan deri også ligge en chance for nutidens religionspædagogik i kirke og skole: At tage de unge alvorligt med deres kultur og deres verden - men også at konfrontere dem med den Gud, der er „anderledes“ end de selvgjorte og hjemmestrikkede gudsbilleder. Der kan ligge noget befriende i at møde det, der er anderledes end en selv.

Teknologisk allestedsnærværelse

- fællesskab og menighed på Internettet

Internettet er et relativt nyt medie for kommunikation og kirken forholder sig afvæntende. I artiklen gives der et bud på, hvordan man kan anvende Internettet i en kirkelig undervisning og Per R. Jensen beskriver Nettets pædagogiske fordele og farer. Brugt rigtigt kan Nettet dog blive en gevinst i kirkens undervisning.

Af Per R. Jensen

Undervisere i dag kommer ikke uden om computere og Internettet. Heller ikke kirkens undervisere kan undslå sig denne udfordring i tiden. Danmark er det land i hver, der har flest computere i private hjem. Henved halvtreds procent danske husstande er udstyret med en computer. Disse oprindeligt krigsteknologiske produkter er derfor i dag en så selvfølgelig del af mange menneskers, og især unges, måde at erfare og tiltale verden på, at de for længst har fundet deres plads i dansk undervisningskultur. Dette er naturligvis ikke den eneste årsag. Udviklingen indenfor området var næppe forløbet som den har gjort, hvis ikke netop denne teknologi havde så fremragende uddannelsesmæssige og dannelsesmæssige potentialer.

Ikke mindst det sidste gør computer og Internet interessante i den kirkelige undervisning. For ganske vist omtales Internettet og cyberspace oftest som pluralismens og den totale kulturrelativismes paradys, men det er lige så spændende, perspektivrigt og anvendeligt hvis man både har et standpunkt og noget på hjerte. Og det turde jo gælde både kirkens undervisere og det, hvorom der tales i undervisningen.

Men inden jeg kommer dertil, skal jeg lige gøre det klart, hvad jeg tænker om computer og Internet i kirkeligt undervisningsregi.

For det første kan denne teknologi ikke tilføre den kirkelige undervisning noget som helst brugbart, hvis ikke den er både didaktisk og pædagogisk gennemtænkt på forhånd. For det andet

kan den ikke erstatte undervisere, men vil snarere i endnu højere grad end før ikke blot nødvendiggøre dem, men tillige udfordre dem professionelt såvel som menneskeligt. Og endelig er det afgørende, at man anvender teknologien som både redskab og medie i fællesskabets, menighedens, tjeneste: som medie til at komme i kontakt med verden og som redskab til at fremme samtalen og refleksionen i menigheden, i det fysiske fællesskab - computeren bør i undervisningssammenhæng altid anvendes på en sådan måde, at den viser bort fra sig selv og henviser og kvalificerer brugeren til samtalen med det andet menneske. Man skal altså ikke *søge* fællesskab på Internettet, men *erfare* og *skabe* fællesskab ved hjælp af nettet.

Det er måske især her på dette punkt, at teknologien viser sin relevans og anvendelighed i den kirkelige undervisning.

For et generelt træk ved de kulturer - familiekulturer, uddannelseskulturer og politiske kulturer - som unge bliver til i og med, er et adskillelsens sprog, voldens sprog, og en ofte tilsyneladende kontekst- og konsekvensløs stærkt sekventeret og uforpligtende diskurs. Et eksempel herpå er Disneyficeringens ufarlige historier, der i stadig stigende omfang løsriver beretningerne fra menneskelivet og gør dem til udstillinger af ækvilibristisk action og voldsporno - se blot Disneys udgave af "Den Lille Havfrue". Denne diskurs kan virke efterspurgt og populær, men kan i lige så høj grad tolkes som et kulturelt "fix". Forbrugerne af samme kulturer, de unge, søger nemlig

På Internettet kan man snakke med andre, finde kæresten, udveksle ideer og erfaringer m.m. Og det spiller ingen rolle om personen man snakker med bor i Indien eller Løgstør.

samtidig en helt anden diskurs, hvor de kan træde personligt i karakter i forhold til helheder, til sammenhængende tankerækker og forklaringer eller virkelighedstydninger - og til mennesker: søgningen til humaniora på universiteterne stiger, unge vil være noget med mennesker, på gymnasier og HF kurser oplever religion, psykologi, filosofi og samfundsfag stigende interesse.

Brugen af Internettet i den kirkelige undervisning kan her ikke blot tilbyde de unge en sådan modkultur, men også gøre dem til aktive og skabende bærere af den. Med "ungdom" tænkes vel først og fremmest på konfirmandundervisning, men hvorfor ikke også eksempelvis kirkelige computercaféer og -klubber eller projekter i forskelligartet undervisningsregi: de første "fremtidsbørn" kommer snart på nettet, venskabsmenigheder er der allerede og hvad med en "Operation Netværk" dag? Med nettets virtuelle fællesskab skabes der helt nye muligheder for at de unge kan erfare nye aspekter af begrebet "ansvar".

"Og rygten om ham kom straks ud overalt i hele Galilæa", skriver Markus i sit første kapitel. I det hele taget er luften tyk af rygter, eller rettere af et og samme rygte, i hele første kapitel og der løbes med sladder, som får folk til at stimle sammen. Paulus rejste rundt med et rygte og skabte et netværk, som han holdt vedlige og som holdt menighederne sammen under den samme alternative fornuft, virkelighedstolkning eller nyhedsstrøm, som mennesker kunne koble sig på i et forpligtende forhold,

VELKOMMEN OMBORD M/S JUBII

Splitte mine bramsejl !

Jubii har fået en chat

Med nye venner, kæresten eller bliv lidt klogere på livet.

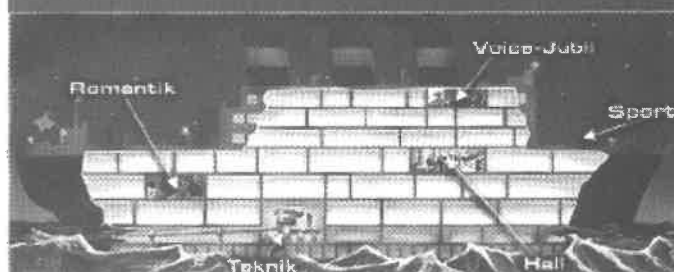
På krydstogtskibet M/S Jubii, kan du diskutere alt fra sport til teknik og romantik. Skibet er lavet i bedste Bogart stil, krydret med sjove Kaptajn Haddock kommentarer.

Sidst men ikke mindst prøv lige Voice Jubii rummet, hvor du kan chatte om musik og snakke med dine idoler eller følge studieværten på web kameraet!

*Køret af Berlingske Tidende til:
"Danmarks ubetinget bedste chat-site"
Jubii Chat er selvfølgelig gratis at bruge!*

Se den på adressen:

Http://chat.jubii.dk

medvirke til at befordre og bekræfte som sandhed, ja som Sandheden.

Denne tanke om rygter og sladder som en bekræftende og samlende virkelighedsforklaring, der virker som alternativ til og protest imod den officielle politiske, kulturelle og religiøse diskurs, er helt i tråd med Internettets karakter og kan oversættes til en spændende pædagogisk og didaktisk strategi i kirkeligt undervisningsregi.

Didaktisk set skal der altså eksempelvis undervises i fællesskabets, menighedens, globale virkelighed, menighedens forskelligartethed, fælles vilkår og bekendelse etc. Formålet vil her bl.a. være at lade konfirmander og andre unge *erfare* ikke blot den kristne menigheds eksistens og liv, men også sig selv som del af dette liv og den forpligtende samtale i Jesu Kristi navn, der konstituerer menigheden som *menneskelig* organisation - Ånden får sin tid og plads neden for.

For at konkretisere hvordan dette kunne tænkes gjort kan man forestille sig, at konfirmandholdet i forbindelse med arbejdet med trosbekendelsen, og særlig i forbindelse med debatten om dens indhold, perspektiver og betydning for den unges liv her og nu, bliver stillet den opgave at formulere spørgsmål, debatoplæg, problemstillinger eller de forklaringer og den forståelse, som undervisningen og debatten har ført frem til. De skal derpå via Internettet formidle sognets og/eller konfirmandholdenes hjemmeside og holde denne ajour, opsøge og kontakte andre konfirmandhold, un-

ge andre steder i verden, diverse teologer eller andre personer, som kan være interessante at udfordre, spørge eller belære, og præsentere disse for deres formuleringer for at få svar eller andre former for reaktioner, for at få yderligere viden, for at sende deres idéer og tanker i kredsløb på nettet o.lign. Dette møde med verden skal så bearbejdes i undervisningen.

Den pædagogiske idé hermed er naturligvis den, at man lærer ved selv at danne sig erfaringer ved at reflektere og ved at opleve sig selv som handlende og skabende i den proces hvorved der skabes forståelse. Ved at lade de unge på denne måde træde i karakter i forhold til det, der undervises i og om og ved at lade dem selv eksperimentere med at anvende koden - det religiøse og fællesskabsdannende sprog og dets medfølgende handlinger - opnår man pædagogisk set mindst to ting; man skaber grundlag for en erfaring af, at

sprog og handlinger virker ind på omverden, forpligter og giver noget igen, som den unge kan bruge i sin egen videre bearbejdelse og forståelse af verden og virkeligheden og man kan i bedste fald hjælpe de unge af med den undervisningsresistens, som mange unge bærer rundt på, og som mange undervisere - og det må også her gælde kirkens med - erfarer eksistensen af.

De unge kommer til kirken og til kirkens undervisning med et sæt hverdagserfaringer, som i alt-overvejende grad er væsensforskellig fra den måde kirken og kristendommen forstår og bearbejder hverdagen og virkeligheden på. Hvis ikke underviseren gør troens og kirkelivets koder klar for de unge, sker det meget nemt, og sandsynligvis meget ofte, at de unge tilpasser sig situationen, lytter og taler med - men forstår ikke. Underviserens sprog og dermed det som det formidler kan ikke trænge ind og blive genstand for refleksion. Heraf begrebet undervisningsresistens, som altså ikke er noget sygdom eller defekt ved den unge, men i høj grad en tilstand undervisningen og underviseren nemt bliver årsag til. Vi ved det godt fra arbejdet med de unge. Vi kender de store stunder og de gode samtaler, hvor underet sker. Men man møder også mange, som i løbet af kort tid har glemt meget, måske endda det meste. Den hensigtsmæssige inddragelse af Internettet understøttet af et godt samtalemiljø skabt af underviseren vil kunne hjælpe de unge til at erfare og mestre denne for dem nye og anderledes måde

at beskrive virkeligheden på.

En sådan forståelse vil endvidere kunne blive befordret af, at arbejdet med Internettet vil give de unge muligheden for at begynde at se og erfare deres eget liv i et større perspektiv - nemlig den globale menigheds, eller blot den lokale del heraf - samt af, at de bliver givet en røst, omend det indtil videre typisk vil være i form af det skrevne ord, i den store, foruroligende og universelle fortælling, kristendommen er. Ved hjælp af Internettet kan unge i den kirkelige undervisning opleve sig selv som fortællere, som betydningsbærere og -producenter ved at koble sig på rygtestrømmen, forpligte sig på den og blive til i kraft heraf.

Den kirkelige underviser spiller en helt central rolle i alle disse perspektiver. Teknologien skal på ingen måde erstatte den traditionelle samtale, forkyndelsen og menneskers møde med hinanden ansigt til ansigt omkring bibel og bekendelse. Den skal være en mulighed, et hensigtsmæssigt valg, som den kirkelige underviser kan træffe i sin pædagogiske forberedelse af bl.a. konfirmandundervisningen. Underviseren skal være det midtpunkt i det arbejde hvori

Internettet inddrages, som hele tiden holder gruppen og den enkelte fast på, at udgangspunktet og perspektivet er den kristne forkyndelse og den deraf følgende måde at forstå verden på. Underviseren er den helt nødvendige myndighed af den forståelse, der skal opnås. Det er underviseren, der skal sikre det sammenhængende perspektiv og holde de unge fast på det alvor heri. Det kan Internettet ikke, kun den hensigtsmæssige anvendelse heraf. Men så vil den unge også kunne erfare sin egen teknologiske allestedsnærværelse i cyberspace som et springbræt til at tale om og forstå det kristne fællesskab i et kristent fællesskab.

Det kan og skal her indvendes, at meget af dette lyder som fremtidssnak. For det er vel de færreste sogne, der kan stille med en maskinpark og øvrige faciliteter, der muliggør en fornuftig brug af Internettet hvad enten det sker som skitseret oven for eller på anden vis. Men det forekommer vanskeligt at tro andet end at det bliver realiteter for flere og flere inden for en meget overskuelig fremtid. Der er allerede produceret kirkelige hjemmesider og sø-

gemaskiner, produktionen af multimediemateriale til brug for bibelundervisning og bibelstudier er i fuldt sving, et meget stort antal præster og kirkelige frivillige i og uden for menighedsråd har endog meget stor og god forstand på teknologien og dens anvendelsesmuligheder og snart kan man hacke sig ind i kirkebøgerne og skaffe sig interessante slægtninge og gunstige dåbsattester, for ikke at tale om PrayPerfect til alteret og pulpituret, som må være lige om hjørnet. Alt dette de unges forventelige krav og forventninger til den kirkelige undervisning, de melder sig frivilligt til, ufortalt.

Hvor bliver Ånden af i al denne teknologi? Der er naturligvis ingen der forestiller sig, at Ånden er på nettet eller at Helligånden på nogen anden måde skulle være en del af eller på anden måde afhængig af Internettet. Ånden hører netop ikke hjemme i cyberspace.

Jeg tror ikke teknologien vil stille sig forstyrrende mellem mennesker og Helligånden. Dels ved mennesker i dag udmærket, at

Bladene vrirler med reklamer for Internet

Internettet er en menneskelig teknologi, en højtudviklet informationsmaskine, der intet har med Ånd at gøre og derfor ikke tænkes sammen hermed og dels vil den hensigtsmæssige kirkelige undervisning i kraft af sit konfessionelle grundlag jo næres af Åndens frugter. Snarere skal man netop tale om endnu en teknologi *for* Ånden. Det vil nok være for meget og for

flot at sige, at computeren og Internettet kan stilles til rådighed for Helligånden, men hvis den alledsnærværende teknologi anvendes til at skabe og erfare menighedens fællesskab, er der ingen iboende forskel mellem den og for eksempel Paulus virke for og rolle i evangeliets og kristendommens udbredelse. Rørpen, gallusblæk, papyrus, brevbærere,

computere og Internettet er samme medie, tiden, formen og hastigheden til trods.

Teknologien er en - teknologi. Dens evne til at befordre et godt budskab svækkes ikke af dens teknologiske væsen, men alene af, at den ikke bruges i Ånd.

Her ligger den store udfordring til underviseren i den kirkelige undervisning.

FOLKEKIRKENS PÆDAGOGISKE INSTITUT TILBYDER

Kommende kurser i efteråret 1998!

Kursus på Færøerne

28. august - 3. september 1998

For præster, lærere, lærerstuderende menighedsrådsmedlemmer og kirkelige medarbejdere.

Indledende konfirmationsforberedelse

(fortsætterkursus)

Mandag den 7. september - fredag den 11. september 1998 i Løgumkloster

For præster, sognemedhjælpere, organister, lærere m.fl.

Mediebrug i undervisningen

Mandag den 14. september - fredag den 18. september 1998 i Løgumkloster

For præster, sognemedhjælpere og andre kirkelige medarbejdere i øvrigt samt for lærere.

Studiedag om kirkelig voksenundervisning

26. september 1998, kl. 10.00-16.00 på Nyborg Strand

For præster, lærere og kirkelige medarbejdere.

Nærmere oplysning:

Kirkeallé 2

DK-6240 Løgumkloster

Portræt af unge og deres symboler

De fleste nye medier har været anset som skadelige, inden de blev integreret i voksenkulturen. Angsten for at de unge bliver passive af at se fjernsyn er velkendt og senest er det computeren og Internet, der får panikken frem. Men er medierne virkelig så skadelige for de unge, som det hævdes? Artiklen om de unges symboler giver et bud.

Af Marie Falkesgaard

En film er jo bare fiktion, som ophører i selv samme sekund fjernsynet slukkes. Den virkelige galsskab derimod ligger udenfor vores rækkevidde, den er ukontrollabel og dermed dødsens alvorlig i ordets egentlige forstand
(gymnasieelev 1998)

Medier forøger unges lyst til at være medskabere af deres egen kultur og selvom nogen ikke bryder sig om mediernes rolle i de unges hverdag, så er der masser af mening i de unges medieforbrug. De unge skelner desuden skarpt mellem fiktion og virkelighed, de bruger medierne til at skabe et autentisk forhold til noget langt vigtigere end tv og computer – nemlig deres egen virkelighed.

De unge - hvem er det?

Hvem refererer grupperingen "de unge" egentlig til? Spørgsmålet virker måske overflødigt, men kategorien "de unge" og begrebet "ungdommelig" følger os efterhånden hele livet og beskriver ikke længere de personer, der er i alderen fra 13 til 19 år. Vi har nemlig også "de unge voksne", som er de unge i 20'erne, ja måske endda et stykke ind i 30'erne og et kikk i diverse kontaktannoncer, hvis brugere primært er et modent publikum, afslører, at ordet ungdommelig indgår i to ud af tre af disse. Det hedder heller ikke "et gammelt menneske", men et ældre menneske, måske fordi ældre lyder betydelig yngre end gammel! Vi lever m.a.o. i en kultur, hvor det at være ung ikke længere er forbeholdt de

unge, men er noget vi alle uden hindringer kan kalde os hele livet igennem. Denne artikel handler ikke om alle dem, der tager det ungdommelige med ind i de fleste livsfaser, men om de tolv til tyveårige. I det følgende vil jeg portrettere de kulturelle tendenser, der viser sig i ungdomskulturen og diskutere forskellige problemstillinger omkring unges mediebrug og symboler.

Ungdom for sjov og for alvor

Holdninger til unge er af den engelske forsker Dick Hebdige blevet delt op i to hovedkategorier: unge som sjov (youth as fun) og unge som problem (youth as trouble). Den første gruppe har den holdning, at de fleste unge er kompetente, ressourcestærke og værdige medfortolkere af den moderne virkelighed. Drivkraften er en optimistisk og positiv holdning til unges liv og kultur og en imødekommelse af de unges krav og behov for at udtrykke sig. Den anden gruppe er primært bekymrede på unges vegne og det er først og fremmest panikken for mediernes "skadelige" indflydelse, der har sat dagsordenen for denne gruppes holdninger. Mediepanik og ungdom hører historisk set sammen, således har de fleste nye medier, inden de blev integreret i voksenkulturen, været anset som skadelige for børn og unge. For tiden er det computeren, der vækker størst furor og det allersidste skud på stammen er bekymringen for, at vores unge via internettet

skal forsvinde i cyperspace. Denne panik tvinger os til at diskutere rammerne for de unges liv, men forskrækkede forældre/eksperter, der med jævne mellemrum hiver nye farlige medier op af hatten, har desværre en tendens til ikke at se ordentlig efter, når de kikker på unge og medier. Der gemmer sig nemlig masser af kulturel meningsproduktion bag de unges medieforbrug og undersøgelser peger på (Drotner, 1997), at de fleste unge har en bred medieprofil og at chatten over internettet, sejren over en kammerat i et computerspil og sproget i videofilm indgår som ufærdige historier, der kan fortælles videre på. Det er derfor min pointe, at lysten til at være aktiv kulturel medskaber også stammer fra medierne, hvor rædselsfuldt det end måtte lyde i nogens øre. Men allerførst et kig ind i de unges livsverden.

Fra levestandard til livsstil

Opbruddet i traditionerne har betydet, at vores erfarings- og livsverden har forandret sig betydeligt de sidste 40 - 50 år. Man taler om to modernitetsfaser: den første fase foregik i 50'erne, og var præget af, at alting skete for første gang. Tænk fx på alle dem som fik råd til egen lejlighed og bil. Der var tale om en bølge af velstand og muligheder, der medførte en næsten euforisk næsegrus beundring for alt det nye. Kulminationen kom med ungdomsoprøret, massive traditionsopbrud og nye omgangsformer til følge. Senere følger den anden modernitetsfase, hvor udviklingen er kommet på afstand og

forbeholdene er indtrådt. Begejstringen er afkølet og i stedet for eufori ser vi en bølge af selvrefleksion. Livet er blevet et reflektivt projekt som den engelske sociolog Anthony Giddens udtrykker det. Unge i 90'erne er børn af anden modernitetsfase og mestre i selvrefleksionens kunst. Den tyske pædagogikprofessor og ungdomsforsker Thomas Ziehe har i mange år taget temperaturen på de kulturelle tendenser, der gør sig gældende for unge og jeg skal her kort ridse et par af disse op.

Kulturelle tendenser i ungdomskulturen

Med evnen til selvrefleksion følger et fokus på intimitetens sprog. Vi kender det fx fra medierne, hvor talkshows og blade vender vrangen ud på selv de mest intime følelser. Thomas Ziehe er skeptisk i forhold til intimitetens sprog, fordi det skaber et metasprog eller en erfaringsophobning, der kan virke som en slags følelsernes ordbog, hvori det står at læse hvordan ungdomslivet forventes at leves, føles og forstås. Det er den dystre historie om, hvordan unge er ofre for mediernes anmassende og påtrængende følelssporno. Men man kan også se på de unges brug af medierne i et mere positivt lys og betragte unges brug af medier som en leg med sprog og fortællestrukturer. Undersøgelser tyder på, at medieelementer er en del af en "fortæl videre historie", hvor de

unge skaber social aktivitet omkring fjernsynet med kammeraterne og samtidig afprøver muligheder for identitetsdannelse. Som forældre ser man et par rødder hænge foran kassen, mens de griner og kommenterer hovedpersonens slips og imiterer hans udtale.

Man foreslår en gåtur i det gode vejr, så foretager de da sig noget aktivt! Men det gør de faktisk allerede, for i mange tilfæl-

de er der i de unges møde med medierne langt mere på spil, end det man ser. For den kulturelle meningsproduktion går måske videre næste dag i skolen, hvor det er programmet fra dagen før, der danner baggrund for en ny fortælling om hvem, der bedst kan efterligne skuespillerens replikker eller imiterer hans gakkede gangarter. At bruge medierne behøver altså ikke at være passivt, men kan også være afsæt for nye erfaringer og sociale kommunikative processer.

En anden vigtig kulturel tendens er den individualiseringspro-

ces, som de unge indgår i. Der er så mange muligheder for at skabe sin egen identitet og det medfører meget høje forventninger til livssituationen. Men der er stadig grænser for hvilke drømme vi tillader de unge at have. For nok er der mange muligheder, men vi betinger samtidig de unge at vælge. For meget løsgængeri i fx ungdomsuddannelserne betragter vi som spild af tid og som et udtryk for ubeslutsomhed. M.a.o. er der ikke meget plads til det unge menneske, der ikke kan finde ud af at vælge mellem de mange muligheder.

Sluttelig vil jeg nævne potensering som en reaktionsform på tendenserne til øget selvrefleksion og individualisering. Potensering er at give det moderne liv en tand til, at sætte livet på højtryk ofte udmøntet i et imponerende ungdomskulturelt klassifikations-system, der grupperer de andre aktører i fx poptøser, computernørder, technofreaks, hip hopper mv. Her spiller ungdomsuddannelserne en vigtig rolle i de unges selvforståelse, for der er stadig meget stor forskel på at være gymnasieelev og være i lære som automekaniker og disse forskelle er de unge i høj grad selv med til at opretholde. (Gleerup, 1995)

Hverdagskultur kontra tradition

Eftersom der ikke er nogle traditioner at læne identitetsdannelsen op af, må unge selv finde nogle pejlemærker. De søger derfor intensitet i hverdagskultur og

livsstil eller bedre udtrykt: de lærer at få bestemte tegn til at betyde noget ved at bruge dem på en bestemt måde. Dette tegnsæt af film, tøj, diskoteker, sprog, rejser mv. danner tilsammen et rum for en ungdomsoffentlighed, som ikke kender hinanden, men som deler en fælles kultur og i høj grad et fælles konsum af reklamepromoverede produkter. De unge socialiseres i denne ungdomsoffentlighed og hverdagskulturen bliver den parameter, som fylder hullet ud efter de traditioner og normer, som før har været en opdragende og dannende faktor. Sat på spidsen opdrager vi alle hinanden i hverdagskulturen og fordi intet er ubetinget rigtigt eller forkert, må vores kulturelle orienteringer, vores "hvordan man gør" forhandles igen og igen. Dette nye møde i det hverdagskulturelle rum handler også om, at voksne har mistet positionen som dem, der enerådigt definerer, hvad der har kulturel værdi. Man fristes til at spørge, om det nu også er så slemt, at børn og unge er blevet inddraget i en diskussion af, hvilke værdier, omgangsformer og dannelseskriterier vi skal stile efter? Er børns og unges lyst til at omdefinere kulturel mening og værdi virkelig så skrækelig, som "mediepanikken"

i debatten giver udtryk for? Vi har i hvert fald været tvunget til at sætte en række spørgsmål ved hvilken dannelse vi skal styre efter og diskussionerne har tvunget os til at se på dannelse som muligheder, vi selv kan sætte i bevægelse. Problemet opstår, når vi mister hovedet i vores bestræbelser på at give de unge medbestemmelse i hvad symboler på dannelse skal være. Problemerne opstår, når vi forkaster traditioner, der har masser at tilføre de unges kultur.

Unge symboler og allegorier

Når vi spørger til unges symboler er det igen i medierne vi skal lede. Ifølge Thomas Ziehe er der i medierne en tendens til allegorisering dvs. at forskellige tegn får en generel betydning (fx Justitia der står med bind for øjnene, som tegn på retfærdighed). Medierne er fulde af disse overfladiske allegoriske skikkelser, der tillader en åben fortolkning. Hvilke tolknings-systemer er fx anvendelige i en analyse af mediefigurer, som Beavis og Butt-head eller The Simpson family, som har opnået kulturstatus i ungdomskulturen? Skal disse allegoriske figurer forstås ironisk? Eller naivt? Disse meget

stereotype og dog foranderlige allegoriske figurer bliver omdrejningspunkter i de unges symbolbrug, men fordi allegorien altid kan erstattes med noget andet, kan det være svært at gennemskue de unges symboler og det spil af betydninger, som danner baggrund for de unges eksperimenter med identitetsformer og livsstil. Eller med Ziehes ord: "Vi er ikke de tegn vi vælger – fordi tegn har ikke en identificerende forudbestemt mening. Vi viser højest, hvordan vi bruger tegn" (Ziehe, 1997) De unge betjener sig altså i høj grad af allegorier, der danner klangbund for deres selv- og omverdensforståelse.

Virkelighedens fascination

Jeg har sluttelig valgt to eksempler fra et undervisningsforløb, der tog udgangspunkt i det gode og det onde som symboler i vores kultur. Massemorderen eller seriemorderen, hvis karakteristika de unge kender fra utallige film, forbindes med den ultimative ondskab. Samtidig indebærer massemorderens figur også en fascination og en intensitet, fordi figuren er ugennemskuelig og mangetydig: morderen gemmer sig i mængden, virker normal, ja næsten venlig og kan være meget intelligent og morsom! Denne tveetydighed kan få det til at løbe koldt ned af ryggen på selv den mest hårdkogte gymnasieelev og samtidig er det denne dobbeltheden, der er så spændende. Denne stereotype allegori om det onde personificeret i en massemorderen, bliver ofte startskuddet til en mere eksistentiel fortælling, hvor de unges

egen tilværelsesfortolkning er i centrum. Som jeg indledningsvis nævnte bliver allegorierne fortællelementer i en "fortæl videre historie", hvor de unge selv er hovedaktører.

Følgende citater er hentet fra to danske stile med overskriften "Det onde" og viser, hvordan de unge bruger eksempler hentet fra medierne til at skabe nye fortællinger med. Citaterne viser også, at de unge ikke, som mange mener, har svært ved at skelne virkelighed fra fiktion – det virker nærmere som om de opfatter virkeligheden som langt mere spændende og fascinerende end fiktionen:

"Når mange mennesker finder Golfkrigen spændende, betyder det vel egentlig ikke altid, at de er ondskabsfulde personer. Nej, her tror jeg nærmere, at de er fascinerede af virkeligheden. (...) Vi mennesker har et vist behov for at blive skræmte. Det er jo ikke uden grund, at vi tvinger os selv til at se de mest makabre gyserfilm på tv. Men det tangerer for det meste ikke virkeligheden. En film er jo bare fiktion, som ophører i selv samme sekund fjernsynet slukkes. Den virkelige galskab derimod ligger udenfor vores rækkevidde, den er ukontrollabel og dermed dødsens alvorlig i ordets egentlig forstand."

"Det onde er i os alle. Men dog er det ukendt. Vi kender alle smerten, som det onde kan bringe, men ikke den form, vi skal tildele det onde. På film har det onde ofte taget form som døden eller en eller anden uhyggelig skikkelse. Den holder ikke! Jeg mener, at

hvis vi skal tildele det onde en skikkelse eller en form må det være: vores instinkter, vores forskellige trosretninger og vores intelligens."

Medierne bringer associationer frem, som starter en refleksionsproces. Fortællingen tager for alvor til, når fjernsynet er slukket og mennesket møder virkelighedens ondskab, som ifølge de to skribenter er ukontrollabel og styret af instinkt, religion og intelligens. Selvom citaterne ikke kan påberåbe sig nogen dokumenterende værdi som sådan, er det min påstand, at de to brudstykker fortæller om unges forhold til medier i dag. De lever i medierne, nuvel, men de bruger også medierne som et afsæt for skabeloner til identitetsdannelse

Litteratur til videre læsning:

Drotner, Kirsten og Sørensen, Anne Scott: Øjenåbnere unge – medier - modernitet Dansk lærerforening 1996

Drotner, Kirsten: Modernitet og mediepanikk, Trine Deichman Sørensen og Ivar Frønes Kulaturanalyse Oslo 1990

Gleerup, Jørgen: Ungdomskulturelle formationer – Om skole/ungdomskultur? BUKS nov. 1996 nr. 37

Hebdige Dick: At skjule sig i lyset, In ungdom et liv, en stil Tiderne skifter

Ziehe, Thomas: Ambivalens og mangfoldighed Politisk Revy (1989)

Ziehe, Thomas: From living standard to life style: Young 2:2 1994

Anmeldelser

Holger Lissner: Du fylder mig med glæde. 168 sider. 178 kr. UNITAS FORLAG 1998.

Holger Lissner er vel en af vore mest produktive, nutidige salmedigtere. Igennem de sidste tre årtier har han slået sit navn fast som en idérig og gedigen forfatter af viser, salmer og sange. Holger Lissner har bidraget væsentligt til en fornyelse af vores salmedigtning.

"Du fylder mig med glæde" indeholder 80 af hans bedste sange og salmer. Igennem et noteapparat får vi oplysninger om salmens baggrund, hvorfor den er skrevet og under hvilke omstændigheder. Det er Holger Lissners egne noter. Hertil kommer så salmens tilknytning til bibeltekst og søndag i kirkeåret. Hver salme er forsynet med note. Og her finder vi ret så forskellige stilarter lige fra Arrebo til Erik Sommer.

Salmerne er naturligt nok ordnet efter emner. Først en række salmer om Guds skabelse og omsorg, Jesu liv, kirken og Helligånden, de kirkelige handlinger, sorg og trøst. Og endelig en afdeling viser under overskriften "lidt af hvert".

Det er naturligvis vanskeligt at vælge noget ud frem for andet. Men alligevel. Jeg vil vove at tage salmen "Nu har du taget fra os", som står under sorg og trøst. Det er en begravelsessalme. Noterne oplyser, at salmen er skrevet på opfordring fra Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og blev offentliggjort på landsmødet i 1993, hvor den blev valgt som årets salme.

Salmen lægger ord til de pårørendes reaktion. Den begynder lige på og hårdt med en henvendelse til Gud med en Job-lignende (an)klage: "Nu har du taget fra os.", tabet og savnet udtrykkes, men dernæst vendes klagen til en tilidsfuld forvisning om, at Gud er med i sorgen og tabet. Begrundel-

sen er at finde i opstandelsestroen. Kristus tog døden på sig og overvandt den. "Og derfor kan vi håbe". Til sidst munder salmen ud i en konstatering af, at nok kan sorgen synge og savnet tynde, men Guds godhed bliver tilbage. Erik Sommer har skrevet melodi.

Nu har du taget fra os

1. Nu har Du taget fra os,
hvad Du engang har givet.
Nu favner døden den, der
for os var selve livet.
Og intet bliver mere
helt, som det var, herefter,
for sorgen river i os
med kærlighedens kræfter.

2. Nu er vi fyldt af savnet
og gruer for i morgen.
Men, Gud, Du kommer til os
og trøster os i sorgen.
Vel er vi alle ramt af
den gådefulde stilhed,
men Du er også nær med
Din nådefulde mildhed.

3. Du griber os i mørket
og blidt mod lyset vender.
For selv om vi er adskilt,
er vi i Dine hænder.
Og vi har hørt det rygte,
at Kristus sprængte graven,
og derfor knejser liljen
mod forårssol i haven.

4. Se, døden er forandret.
Nu kan den ikke vinde!
Da Kristus tog den på sig,
blev den en slagen fjende.
Og derfor kan vi håbe,
at også vi får givet
at gå i morgensolen
og glæde os ved livet.

5. Så lad kun sorgen synge,
Få luft for al sin klage,
og lad kun savnet tynde,
Din godhed blir tilbage.
Du gir os nye kræfter.
Du knytter nye tråde.
Og hvad så sker derefter,
må komme af Din nåde.

Holger Lissner 1993

Blandede følelser. Samlet og skrevet af Poul Joachim Stender. 44 sider. 98 kr. UNITAS Forlag 1998.

Bogen er en samling billedmeditationer for børn og unge til brug både i undervisning og til andagter.

Vi tages med gennem en række livsemner som undere, sorg og smerte, tro, håb og kærlighed.

Bogen er meget smukt udstyret og indbydende at gå til. Jeg tror den især kan bruges i forbindelse med den indledende konfirmationsforberedelse.

Fra Unitas er der endvidere kommet

En bog til de voksne. **Gud har da blå vanter på v. Finn Dyrhagen (48 sider. 98 kr.).** Finn Dyrhagen har samlet en række virkelige sjove og pudsige historier blandt sit sogns børn. Ågerups skoles 2. klasse fortæller løs sammen med tumlingene i FDF. Det er frie - meget frie - genfortællinger fra Bibelen. Bl.a. er fortællingen om Jonas herlig. Hvad mener man om denne her version af, hvordan Jonas slap ud af hvalen?

Og Jonas blev slugt af en hval. Men hvalen syns ikke, Jonas smagte særligt godt, og Jonas syns heller ikke, det var særligt rart nede i hvalens mave. Så derfor bad han fadervor i 3 dage, for det havde han lært, da han gik til præst, og så sagde Gud til hvalen: "Nu må du gerne spytte ham i land!"

Nina Tange: Barnedåb - Forældrenes bog. 32 sider. 78 kr. Materialecentralen/Religionspædagogisk Center 1998

Bogen er ment som en brugsbog til forældre, der ønsker deres barn døbt. Men til forskel fra den mere traditionelle slags af bøger

med samme hensigt, der som oftest er belærende og katekismusagtige, får vi her en smuk og særdeles inspirerende bog. Bogen gennemgår en række temaer fra det at blive forældre, at bære sit barn til dåben til selve indføringen af barnet i det kristne gennem bøn og fortælling. Temaerne belyses med billeder fra kunstens verden, der tolkes og dermed uddyber temaerne.

En fin gave til nybagte forældre.

Bjarne Troelsen: Manden på flydebroen. En fortælling om Søren Kierkegaard og det moderne menneskes tilblivelse. 230 sider - kr. 225. Forlaget ANIS 1997

Søren Kierkegaard har fået en renæssance. Der skrives et utal af bøger om den store filosof. Og nu udgives *alt*, hvad han har skrevet - både stort og småt - i et kæmpeværk på over 50 bind. Hvorfor er det vigtigt at få styr på den mands tanker? Svaret er nok, at han var den første som investerede al sin lidenskab og tankekraft i at begribe det *moderne menneske*.

Netop denne indfaldsvinkel til Kierkegaards tænkning står i centrum for Bjarne Troelsens bog. I løbet af bogens 225 sider kommer han igennem store dele af Kierkegaards forfatterskab og tænkning. Og ikke mindst fanges man af de mange paralleller, som Bjarne Troelsen trækker op til i dag. "Manden på flydebroen" hævder sig i forhold til den megen anden litteratur om Kierkegaard, som kommer i disse år, ved sin klarhed og oplyshed. Bogen hører til det bedste om Søren Kierkegaard.

Owe Wikström: Det blændende mørke. Med introduktion af Troels Nørager. 216 sider - kr. 250 Forlaget ANIS 1998.

Kristendommen er både lære og liv. Denne sammentænkning af evangeliets forkyndelse og praksis er emnet for Wikströms bog. Heri udfolder han en *erfaringssteologi* som en vejbeskrivelse frem mod et liv, hvori vi kan hvile i tro og fatte livsmod.

Selve titlen "det blændende mørke" er et bibelsk billede, som har været anvendt af den åndelige vejlednings historie, men som sjældent bruges i dag. Mørket omfatter både en side i Guds væsen og en dimension i det kristne menneskes erfaring. Gud er det hellige, det kraftfulde og fuldstændig anderledes, som samtidig tydeliggøres i den bibelske åbenbaring. Bibelens Gud er paradoksalt og forbliver i sidste ende skjult. Men først når det menneskelige mørke møder Guds "hemmeligheds mørke", mærker vi det forunderlige lys, som lyser ud af talen om Guds død, Kristus i Getsemane nat, Jesu lidelse for mennesket og fællesskab med det i hans egen fornedrelse og ensomme død. Vi ser det lys, som stråler både fra korset og den tomme grav, skriver Wikström. Og han forsætter: "Opdagelsen af dette lys skaber et lys inde i det kristne menneske, nogle gange blot som en anelse eller et savn, andre gange som en stille lykke, men oftest som en smertelig længsel efter at komme hjem." (s. 25 f.).

Erfaringen af den stille lykke eller nåden midt i dagligdagen udfoldes utroligt stærkt og intenst i Wikströms bog. I naturen og livet, skriver han, er der et dokso-logisk overskud - en herlighed, som det gælder om at opfatte og forædle. Virkeligheden har gavekarakter. Der er et skjult sprog i den almindelige glæde, fordi den

strømmer ud af Guds herlighed. Men denne meddelende side af virkeligheden kan kun dårligt opfattes af den, som har travlt hele tiden. Den kan heller ikke ses af den, som blot opfatter denne tilværelse som en gennemgangshal til et andet liv.

Den livsglæde, som bibelen beskriver er *realistisk*, fordi den er forbundet med visheden om livets endelighed og indsigten i livets, ondskabens og lidelsens virkelighed. Denne livsglæde hører sammen med en overbevisning om Guds nærvær og at det evige liv allerede er midt iblandt os. (s. 47f).

Owe Wikström fører læseren af vejen til denne indsigt og erfaring ved at knytte til ved den spirituelle tradition af store åndelige vejledere.

Bogen er en vejledning, en på én gang from og personlig bog - og samtidig også en teologisk bog. Den er rettet til "hin enkelte" mere end den er en lærebog, som kan anvendes i undervisning. Det er en bog, som efterlader et stærkt indtryk

Dødehavsskrifterne

Dødehavsskrifterne anses for at være det mest betydningsfulde tekstfund i vort århundrede. I 1947 blev der gjort en række tekstfund i huler ved nordvestbredden af Det Døde Hav. Selve historien om, hvordan fundet blev gjort er i sig selv et spændende drama. Fundet viste sig være en hidtil ukendt og betydningsfuld kilde til vores viden om de religiøse forhold i Palæstina i de sidste par århundrede før vor tidsregnings begyndelse.

I de senere år har der været mange myter omkring skrifternes indhold. Man har ment, at de handlede om Jesus og Paulus, og derfor rystede kirkens traditionelle Jesusopfattelse. Grunden til denne

mytedannelse skyldtes ikke mindst, at den første forskergruppe omkring Dødehavsskrifterne holdt deres resultater meget tæt ind til kroppen.

Men nysgerrigheden efter at vide noget om skrifterne er tydeligt at spore i vore menigheder. Og redskaberne er nu også for hånden for studiekredsarbejde og undervisning.

Aage Pilgaard: Dødehavsskrifterne og Det ny Testamente. 124 sider - kr. 125. Forlaget ANIS 1997.

En glimrende og meget let tilgængelig indføring i forholdet mellem NT og Dødehavsskrifterne. Bogen er netop tænkt som en hjælp til dem, som vil i gang med en sammenlignende læsning. Dødehavsskrifterne indeholder da også en række emner og temaer tilfælles med Det ny Testamente. Der er et tydeligt slægtskab, hvilket ikke er spor underligt al den stund, at Dødehavsteksterne tydeligt afspejler religiøse forudsætninger for Jesu forkyndelse. Bogen er enkelt sat op netop med uddrag fra Dødehavsteksterne og tilsvarende tekster fra Det ny Testamente. Den afgørende forskel mellem Dødehavsteksterne og NT kommer herved tydeligt til udtryk. Enhver myte om, at Jesus skulle have været medlem af Dødehavssekten eller at teksterne skulle beskrive en "anden Jesus" end kirkens bliver hermed let aflivet.

Dødehavsskrifterne og de antikke kilder om essæerne i ny oversættelse. Red. Af Bodil Ejrnæs, Niels Peter Lemche og Mogens Müller. 550 sider kr. 398 ANIS 1998.

Så fik vi den endelig - nemlig en fuldstændig oversættelse af de vigtigste af Dødehavsteksterne samt de antikke kilder om essæerne. Allerede i 1959 forelå en oversættelse, som ikke har været til at opdrive de senere år. Hertil kom, at ikke alle af de vigtigste tekster var med.

Med nærværende udgave har vi ikke alene fået en oversættelse af Dødehavsteksterne, men også en let tilgængelig indledning til skrifterne. Vi får at vide, at essæerne var en af de kendte religiøse retninger op mod Jesu tid, der levede afsondret uden for byområderne. En særlig gruppering af disse essæere synes Dødehavssekten at være. Den er blevet dannet ude i ørkenen ved den nordvestlige bred af det Døde Hav o. 150 f. Kr. fødsel - tilsyneladende som følge af et opgør i præstekredse ved Jerusalem tempel. Herude har Dødehavssekten ventet på deres Messias og dermed på dommedag og tidernes ende.

Dødehavsskrifterne giver et spændende og betydningsfuldt indblik i den antikke jødedom og en bedre forståelse for den kristendom, der begyndte som en "indre-jødisk" bevægelse. Ligesom den første kristenhed var Dødehavssekten overbevist om at sidde inde med den sande nøgle til forståelsen af de gammeltestamentlige skrifter. For det andet ligner de to bevægelser hinanden ved at vide sig sikre på at repræsentere det sande Israel.

Oversættelsen er spændende læsning. Den skal tages i små bidder. Men det lønner sig.

Henning Nørhøj

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke, som er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyndelse og undervisning.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. Dansk Missionsråd. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af Indre Missions skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Henning Nørhøj (ansv.),
Arne Kristoffersen, Eberhard Harbsmeier
og Poul Abildgaard.

Sats og layout: Poul Abildgaard
Omslag: Poul Abildgaard
Vignetter: Marianne Jespersen
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 125,-. Løssalg kr. 35,-
Giro 8 05 53 51.

Henvendelse

Adresseændringer bedes meddelt Avispostkontoret. Husk ved alle henvendelser at opgive abonnements-nummeret, som står opført sammen med adressen på bladets bagside.

Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 33 24 92 50 (kl. 10-16)

Religionspædagogisk Centers formål er at være til rådighed for såvel hjem, kirke og skole, hvad angår dåbsoplæring og kristendoms-undervisning.

- Udstillinger, kataloger og pædagogisk vejledning.
- Udlejning af film og bogkufferter.
- Salg af bøger og AV-materialer.

Ny bog

Bibelbrug og livsoplysning Bibeldidaktiske overvejelser

Red. Birgitte Thyssen

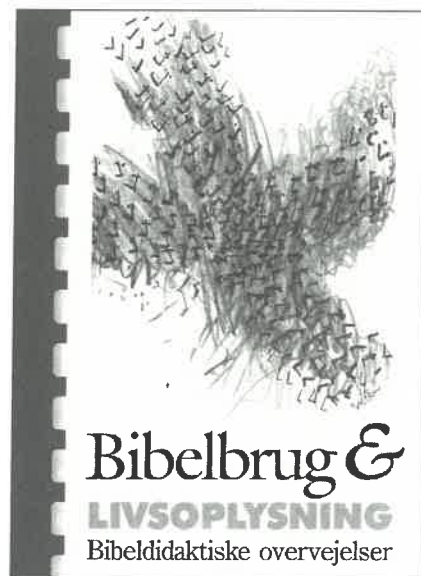
Bibelen bruges og formidles bedst i mødet mellem mennesker. Sådan lyder bogens hovedkonklusion. I bogen finder man de overvejelser, som en projektgruppe under Folkekirkens Pædagogiske Institut har gjort m.h.t. moderne menneskers forhold til og brug af Bibelen. Af disse overvejelser udvikles en mødestedernes teologi, der definerer mødesteder som de steder, hvor mennesker trods sækularisering og traditionstab har mulighed for at komme i berøring med bibel og kristendom.

Bogen rummer principielle og teologiske overvejelser i forbindelse med bibeldidaktik, samt overvejelser omkring konkrete mødesteder mellem bibel og moderne mennesker.

Denne arbejdsbog retter sig især til mennesker, som i kirke og skole er formidlere af det bibelske budskab til moderne mennesker.

210 sider – kr. 185,-

Bogen kan købes hos boghandleren eller bestilles hos forlaget til portofri levering

Materialecentralen
Religionspædagogisk Center

Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C, Tlf. 33 24 92 50